الگوی نظام بخشی به بازار کالاهای قابل مبادله در بورس کالا

(صنعتی، معدنی، پایه نفتی، پتروشیمی)

مدل مدیریت بازار هوشمند

وزارت صنعت، معدن، تجارت

آبان ۱۴۰۰

تعریف بین المللی کامودیتی ها

- محصولات با ارزشی که دارای کیفیت مشابه بوده و با تناژ بالا توسط تولیدکنندگان متفاوت ارایه میشود.
- کامودیتی ها به دو دسته نرم (قابل رویش مثل ذرت، گندم ...) و دسته سخت (منابع معدنی، مس، سنگ آهن، فولاد، پتروشیمی ...) تقسیم بندی شده و دارای مشخصات زیر است:
  - عمدتا بدون تعرفه از مرزها عبور میکنند
  - کشف قیمت آنها عموما از طریق مکانیزم عرضه و تقاضا در بورس است
  - عموما دارای تناژ تولید و مصرف بسیار بالایی هستند
  - شرکت تولیدکننده و برند برای آن مطرح نیست
  - بازار آن جهانی است
  - چسبندگی خاص به دلار و سیاستهای فدرال رزرو آمریکا دارند (نرخ بهره – نرخ اوراق قرضه – ایندکس دلار)
  - وابستگی قیمتها به یوان چین روندی افزایشی دارد (حدود ۵۰٪ تولید کامودیتی دنیا در چین مصرف میشود و بورس های چین معاملات را بر پایه یوان انجام میدهند) ... هرچند بخش عمده هجینگ معاملات در خارج از چین به دلار صورت میگیرد
  - بزرگترین بازار هجینگ فلزات دنیا، LME لندن با گردش مالی ۱۱.۶ تریلیون دلار یا ۴ برابر GDP انگلستان است که حجم معاملات آن ۴۰ برابر تولید دنیا میباشد

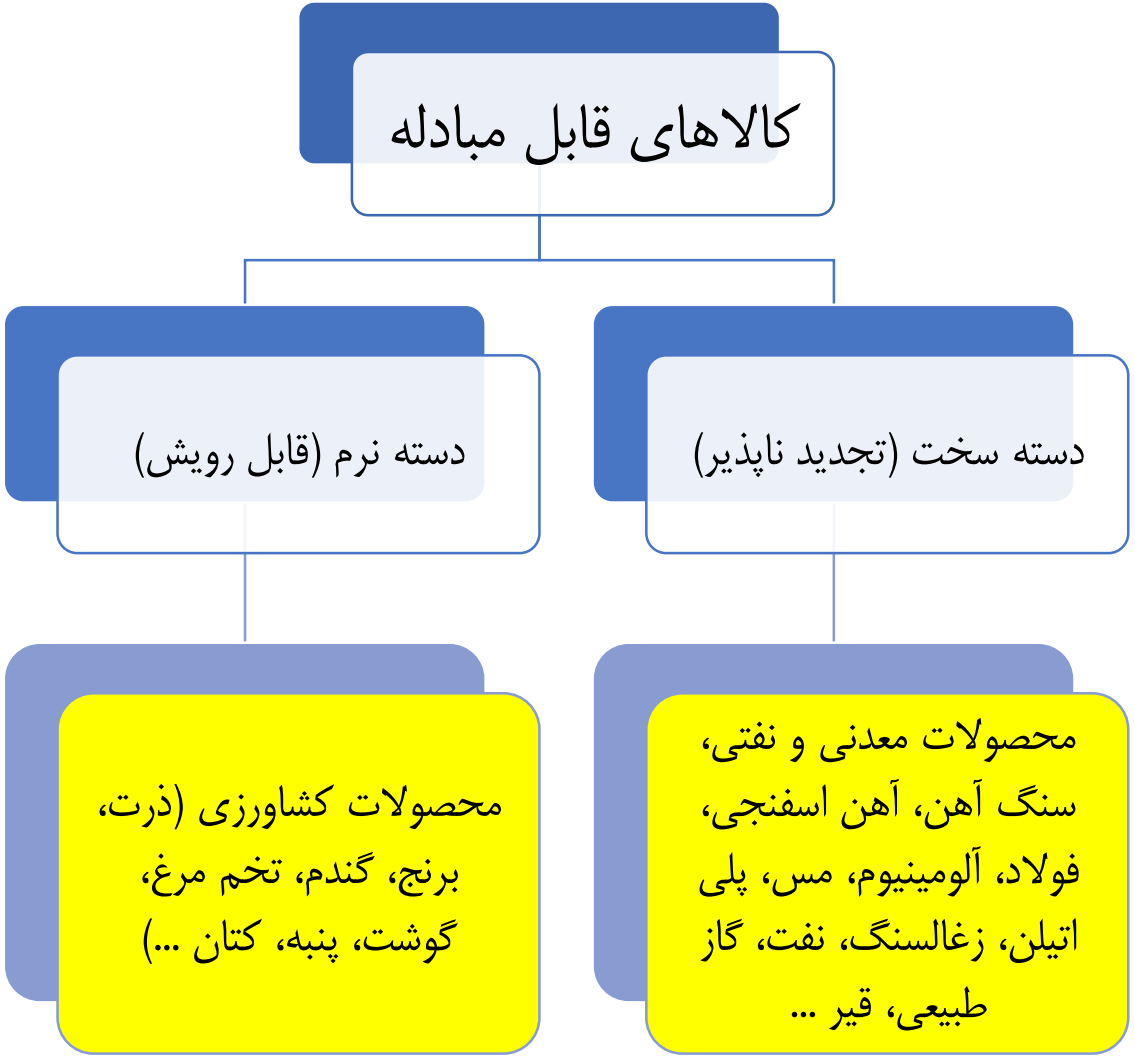

وزارت صنعت، معدن و تجارت

مروری بورس های کالای بین المللی و نوع کالاهای قابل عرضه در آن

کشور	نام بورس	سنگ آهن	زغالسنگ کک شو	کک	فولاد	فراضه	مس	روی	سرب	نیکل	آلومینیم	قلع	کبالت	مولیبدن	سیمان	طلا	نقره	نفت	گاز طبیعی	برق	پتروشیمی	کشاورزی
چین	Dalian Commodity Exchange (DCE)	*	*	*																	*	*
چین	Shanghai Future Exchange				*			*	*	*	*	*				*	*				*	
آمریکا	Chicago Board of Trade (CBOT)																					*
آمریکا	Chicago Mercantile Exchange (CME)	*	*		*		*				*					*		*	*	*	*	*
آمریکا	New York Mercantile Exchange (NYMEX)																	*	*	*	*	
آمریکا	Kansas City Board of Trade (KCBT)																					*
اروپا	London Metal Exchange (LME)				*	*	*	*	*	*	*	*	*	*								
هند	Multi Commodity Exchange (MCX)				*		*	*								*	*	*	*			
هند	National Commodity and Derivatives Exchange				*		*									*	*	*				*
سنگاپور	Singapore Commodity Exchange	*														*	*	*	*		*	*
ایران	Iran Mercantile Exchange	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*			*	*	*	*			*	*	*

مزیت معامله در بورس کالا و لزوم گسترش خدمات این حوزه

خدمات بورس های کالایی بین المللی

- خدمات کشف قیمت نقدی و آنلاین ۲۴ ساعته (معاملات رسمی و غیررسمی)
- ذخیره سازی کالاها و خدمات انبارداری (انبارهای رسمی پذیرش شده در نقاط مختلف دنیا)
- پیش بینی پذیری بازار (خدمات فروش آتی تا ۳۶ ماهه)
- خدمات هجینگ و پوشش و توزیع ریسک قیمت (معاملات آپشن)
- خدمات مرتبط با صندوقهای کالایی، تامین مالی و تضامین (خدمات صندوقهای کالایی و اوراق بهادار مبتنی بر کالا، قبض انبار قابلیت وثیقه در بانکها و ...)
- مدیریت بازار و توزیع محصولات (در بخشی کشورها)

مزیت معامله در بورس کالا

- معاملات بورس کالا، سازمان یافته، قابل نظارت، شفاف، رقابتی و کم هزینه بوده و از طریق حراج حضوری و با حذف رانت باعث فسادزدایی از بازار معاملات می گردد
- تضمین مبدا کالا، کیفیت و کمیت کالا و مبلغ معامله و مدت معامله (پذیرش کالا جهت فروش در بورس کالا منوط به داشتن استاندارد های اجباری)
- امکان پوشش، توزیع و انتقال ریسک و تامین مالی بنگاه از طریق ابزارهای مالی مانند قراردادهای سلف و سلف استاندارد و ساز و کار اوراق بهادار مبتنی بر کالا
- در مقایسه با مناقصات و مزایدات، سرعت انجام معاملات در بورس کالا بسیار بالاتر بوده و در صورت بروز اختلاف میان طرفین معامله، بورس کالا دارای مراجع اختصاصی بررسی و رسیدگی به دعاوی است (عدم نیاز به دادگاه)
- حذف بخشی از هزینه‌های مرتبط با فروش و بازاریابی با توجه به وجود بازار مستقیم و بدون واسطه در بورس کالا
- معافیت مالیاتی ۱۰٪ برای شرکتهایی که کالای خود را در بورس کالا عرضه میکنند (درصورت شناوری سهام بالای ۲۰٪ در سهام، امکان افزایش ۲ برابری معافیت با تایید سازمان بورس)

وزارت صنعت، معدن و تجارت

ضعفهای حال حاضر در مدیریت بازار کالاها

1. عدم وجود موجودی در انبارها به منظور عرضه به بازار در مواقع بحران
2. عدم انعقاد قراردادهای بلندمدت بین صنایع بالادست و پایین دست بزرگ و تنش هفتگی بین عرضه کنندگان بالادست و پایین دست
3. عدم واردات کسری مواد اولیه بدلیل عدم توجیه پذیری اقتصادی و تمرکز صنایع بر تولید با ظرفیت پایین تر
4. عدم برنامه ریزی بلندمدت صادرات با توجه به عدم پیش بینی پذیری تقاضای بازار در افق میان مدت
5. عدم فعالیت سرمایه گذاران علاقمند به ورود به حوزه کامودیتی در راستای مدیریت ریسک ارز و کسب سود
6. عدم وجود رویه یکسان بین گروههای مختلف کالایی و رفتار سلیقه ای (حتی اگر دارای مازاد عرضه بنیادی باشند)
7. عدم رهگیری فرایند زنجیره ارزش از نقطه تولید و عرضه در بورس کالا تا نقطه مصرف نهایی (قیمت / ذخیره / مشتریان/ قاچاق / ... و اتصال به مالیات و بانک)
8. عدم تبعیت بازار از قیمتهای بورس کالا بدلایل مختلف (نرخ ارز بانک و آزاد، قیمتهای دستوری و ...)
9. سوء استفاده برخی تولید نماها ... از سیاستهای حمایتی دولت و باز فروش مواد اولیه در بازار
10. هماهنگی برخی خریداران و یا تولیدکنندگان و کشف قیمتهای غیر منطقی در بازار
11. عدم وجود چشم انداز قیمت کالاهای قابل عرضه در بورس کالا در افق میان مدت و بلندمدت
12. شوک های قیمتی ناشی از قیمت جهانی و ارز + عدم وجود نرخ ارز یکسان بین صنایع صادرکننده مختلف و بروز تبعیض ارزی بین شرکتها
13. عدم تبعیت صنایع از سیاستهای دولت و بروز تبعیض بین بنگاههای تولیدی
14. عدم همراستایی بین سیاستهای وزارت صنایع و وزارت اقتصاد (بورس کالا) و فاصله گیری عملکرد از اهداف دولت
15. عدم وجود ابزار کافی برای مدیریت کالاهایی که با تهدید پیش رو مواجه هستند
16. تمرکز فعالیتهای تنظیم بازار بروی فشار بر بنگاهها بجای استفاده از ابزار اقتصاد کلان و بورس

به منظور رفع مشکلات فوق، الگوی مدیریت بازار کالاهای قابل عرضه در بورس کالا تدوین گردیده که در ادامه قابل ارایه است

معرفی الگوی جدید مدیریت بازار

- در این الگو، بازارها به دو دسته مازاد عرضه – کسری عرضه تقسیم شده و همزمان با اعمال ۲۵ ابزار مرتبط با بورس کالا و دولت، سعی میشود نسبت به رفع ایرادات تنظیم بازار گذشته اقدام شود
- کسری و مازاد عرضه شامل ۳ رنگ متفاوت سبز (بنیادی)، زرد (قابل پیش بینی) و قرمز (غیرقابل پیش بینی) است

مازاد عرضه			کسری عرضه		
سبز: مازاد عرضه بنیادی	زرد: پیش بینی مازاد ۳ ماه آتی	قرمز: مازاد پیش بینی نشده	سبز: کسری عرضه	زرد: پیش بینی کسری ۳ ماه آتی	قرمز: کسری پیش بینی نشده
متوسط ضریب معامله/عرضه طی دوره ۳ ماهه = ۹۵٪ و کمتر	**اخطار قطعی گاز و برق یا انتظار افت دلار و رکود تقاضا (انتظار مازاد طی یکماه آتی)**	**ضریب معامله/عرضه طی ۳ دوره متوالی کمتر از ۹۵٪**	**متوسط ضریب معامله به عرضه طی دوره ۳ ماهه بزرگتر از۹۵٪**	**اخطار قطعی گاز و برق و انتظار رشد دلار یا تقاضا**	**ضریب معامله/عرضه طی ۳ دوره متوالی بیش از ۹۵٪**

وزارت صنعت، معدن و تجارت

نقش شرکتها و بورس کالا در مدیریت بازار

سیاستهای حاکم بر الگوی مدیریت بازار کالاها

بهبود فرایندهای کشف قیمت در بورس کالا

- قراردادهای بلندمدت تولیدکنندگان و مصرف کنندگان (پیش بینی پذیری تقاضا و عرضه در معاملات کشف پریمیوم)
- پیش بینی پذیری بازار (راه اندازی معاملات آتی در بورس کالا)
- تامین بازار به میزان کفایت (حذف سهمیه در شرایط مازاد عرضه) و تامین کالاهای دارای کسری عرضه از محل واردات و عرضه تلفیقی
- ذخیره سازی کالاهای استراتژیک برای دوره کمبود عرضه در انبارهای بورس کالا (شرکتهای تنظیم گر بازار – فروش صرفا در بورس)
- متناسب سازی قیمت پایه با قیمت پایانی دوره قبلی معاملات بورس کالا (مشابه بازار سهام)
- سایر اصلاحات حالت کسری عرضه (سقف خرید کد، کاهش معاملات اعتباری، افزایش پیش دریافت تقاضا، ...)

تقویت صادرات

- عرضه بین یکبار تا ۳ بار در بورس کالا و صادرات بدون محدودیت در صورت عدم وجود مشتری
- صادرات محصولاتی که در عرضه کشف پریمیوم فاقد مشتری است (تا ۵۰٪)

نحوه مدیریت ابزار موجود در فازهای مختلف	مازاد عرضه			کسری عرضه		
	سبز: مازاد عرضه بنیادی	زرد: پیش بینی مازاد ۳ ماه آتی	قرمز: مازاد پیش بینی نشده	سبز: کسری عرضه	زرد: پیش بینی کسری ۳ ماه آتی	قرمز: کسری پیش بینی نشده
شاخص	متوسط ضریب معامله/عرضه طی دوره ۳ ماهه = ۹۵٪ و کمتر	اخطار قطعی گاز و برق یا انتظار افت دلار و رکود تقاضا (انتظار مازاد طی یکماه آتی)	ضریب معامله/عرضه طی ۳ دوره متوالی کمتر از ۹۵٪	متوسط ضریب معامله به عرضه طی دوره ۳ ماهه بزرگتر از۹۵٪	اخطار قطعی گاز و برق و انتظار رشد دلار یا تقاضا	ضریب معامله/عرضه طی ۳ دوره متوالی بیش از ۹۵٪
قیمت پایه بورس کالا به نسبت قیمت پایانی قبلی	۹۵٪ الی ۱۰۰٪	۹۵٪ الی ۱۰۰٪	۹۵٪ الی ۱۰۰٪	۹۵٪ الی ۱۰۰٪	۹۵٪ الی ۱۰۰٪	۹۵٪ الی ۱۰۰٪
میزان عرضه در بورس کالا	عرضه ۱۰۰٪ تولید قابل فروش در بورس کالا، در خصوص محصول نهایی، شرکتها اجازه فروش تا ۱۰٪ در قالب خرده فروشی با قیمت تابلوی بورس کالا را دارند	عرضه ۱۰۰٪ تولید قابل فروش در بورس کالا، در خصوص محصول نهایی، شرکتها اجازه فروش تا ۱۰٪ در قالب خرده فروشی با قیمت تابلوی بورس کالا را دارند	عرضه ۱۰۰٪ تولید قابل فروش در بورس کالا، در خصوص محصول نهایی، شرکتها اجازه فروش تا ۱۰٪ در قالب خرده فروشی با قیمت تابلوی بورس کالا را دارند	۱۰۰٪ تولید قابل فروش	۱۰۰٪ تولید قابل فروش	۱۰۰٪ تولید قابل فروش
سقف خرید کدهای بورسی						محدود
حداقل پیش دریافت تقاضا در بورس کالا				۲۵٪	۳۵٪	۵۰٪
معاملات کشف پرمیوم ماهانه و عرضه حداکثر ۵۰٪ از تولید کالاهای قابل فروش	مجاز	مجاز	مجاز	مجاز	مجاز	مجاز
شرایط خرید تولیدکننده از بورس کالا	فروش محصول در بورس کالا در خصوص کالاهای الزام به عرضه ... و یا ثبت فاکتور فروش در سامانه جامع تجارت	فروش محصول در بورس کالا در خصوص کالاهای الزام به عرضه ... و یا ثبت فاکتور فروش در سامانه جامع تجارت	فروش محصول در بورس کالا در خصوص کالاهای الزام به عرضه ... و یا ثبت فاکتور فروش در سامانه جامع تجارت	فروش محصول در بورس کالا در خصوص کالاهای الزام به عرضه ... و یا ثبت فاکتور فروش در سامانه جامع تجارت	فروش محصول در بورس کالا در خصوص کالاهای الزام به عرضه ... و یا ثبت فاکتور فروش در سامانه جامع تجارت	فروش محصول در بورس کالا در خصوص کالاهای الزام به عرضه ... و یا ثبت فاکتور فروش در سامانه جامع تجارت
شرکتهای تنظیم گر در ادامه معاملات تولیدکنندگان	بلی (منوط به نگهداری بار در انبارهای مجاز بورس کالا)	بلی (منوط به نگهداری بار در انبارهای مجاز بورس کالا)	بلی (منوط به نگهداری بار در انبارهای مجاز بورس کالا)	بلی (منوط به نگهداری بار در انبارهای مجاز بورس کالا)	بلی (منوط به نگهداری بار در انبارهای مجاز بورس کالا)	بلی (منوط به نگهداری بار در انبارهای مجاز بورس کالا)
خرید عامل توزیع (نماینده تولیدکننده)	مجاز	مجاز	مجاز	مجاز	مجاز	غیرمجاز
تعرفه نگهداری کالا در انبار بورس کالا	نرخ پایه	۰.۹ نرخ پایه	۰.۸۵ نرخ پایه	نرخ پایه	۱.۱۵ برابر نرخ پایه	۱.۳ برابر نرخ پایه
معاملات اعتباری بلندمدت				غیرمجاز	غیرمجاز	غیرمجاز
شرایط صادرات	عدم فروش در یکبار عرضه در بورس کالا – مجوز صادرات تا ۳ ماه اعتبار دارد	عدم فروش در یکبار عرضه در بورس کالا – مجوز صادرات تا ۳ ماه اعتبار دارد	عدم فروش در یکبار عرضه در بورس کالا – مجوز صادرات تا ۳ ماه اعتبار دارد	عدم فروش در ۳ عرضه متوالی در بورس کالا – مجوز صادرات تا ۳ ماه اعتبار دارد	عدم فروش در ۳ عرضه متوالی در بورس کالا – مجوز صادرات تا ۳ ماه اعتبار دارد	عدم فروش در ۳ عرضه متوالی در بورس کالا – مجوز صادرات تا ۳ ماه اعتبار دارد
فعالیت شرکتهای عرضه تلفیقی در بورس کالا				مجاز	مجاز	
خرید عامل فروش (عمده فروشی)	محصول نهایی مجاز	محصول نهایی مجاز	محصول نهایی مجاز	محصول نهایی مجاز	محصول نهایی مجاز	محصول نهایی مجاز